

Plan for prioriteringer i arbeidet med å etablere verdensarvsentre ved alle de norske verdensarvområdene 2017-2026

Plan/strategi | Dato: 18.05.2017 | [Klima- og miljødepartementet](#)

(<http://www.regjeringen.no/no/dep/kld/id668/>)

Det følger av Meld. St. 35 (2012-2013) Framtid med fotfeste Kulturminnepolitikken (kulturminnemeldingen) at Klima- og miljødepartementet har som ambisjon å bidra til å etablere verdensarvsentre ved alle de norske verdensarvområdene. Det vil være et langsiktig arbeid. Dette dokumentet har som formål å være en plan for prioriteringer i dette arbeidet. Planen gjelder for en periode på ti år fra 2017-2026.

Bakgrunn

Kulturminnemeldingen fastslår at det er viktig med en arena eller et senter i tilknytning til verdensarvområdene der det kan formidles god informasjon om verdensarven til alle besøkende. Det er også behov for lokale "motorer" i arbeidet med å ta vare på verdensarven, og som kan bidra til å oppfylle konvensjonens oppfordring om at lokalsamfunnene skal spille en rolle i arbeidet med verdensarven.

Formålet med verdensarvsentrene er derfor å legge til rette for informasjon om verdensarvkonvensjonen og aktiviteter knyttet til å oppleve verdensarven gjennom lokale besøkssentre. Sentrene skal samtidig, gjennom sin virksomhet, bidra til lokal forankring av verdensarven.

Rammer

Sentrene er autorisert som verdensarvsentre etter en autorisasjonsordning fastsatt av Klima- og miljødepartementet, med gitte krav til drift av og innhold i sentrene. Ordningen er bygget opp etter tilsvarende modell som det som gjelder for besøkssentre for naturinformasjon. Fra 2017 er det etablert en felles autorisasjonsordning hvor besøkssenter verdensarv (heretter omtalt som verdensarvsenter) inngår sammen med de øvrige besøkssentrene (1). Autorisasjonen gjelder for fem år av gangen, med anledning til videreføring (re-autorisasjon) dersom alle kravene tilfredsstilles.

Autorisasjonsordningen sier at det som hovedregel skal være et verdensarvsenter for hvert verdensarvområde. Unntaksvis kan det være grunnlag for å autorisere flere sentre der verdensarvområdet består av flere store delområder med stor geografisk avstand og høyt besøk. Unntaksvis kan også et verdensarvsentere representer flere verdensarvområder.

Som hovedregel, og der forholdene ligger til rette for det, skal sentrene samlokaliseres med relevante, etablerte institusjoner som naturinformasjonssentre, museer eller forvaltningsknutepunkt.

I en utviklingsfase er tilskuddsmidlene til verdensarvsentrene bevilget via en tilskuddspost på Klima- og miljødepartementets budsjettkapittel (Kapittel 1400 Klima – og miljødepartementet, post 79 Tilskot til kulturminneforvaltning, Verdsarvsenter). Denne posten omfatter i tillegg også midler til utvikling av en basisutstilling til bruk ved alle de norske verdensarvområdene. Tilskuddsmidlene til verdensarvsentrene forvaltes av Miljødirektoratet og tildeles sentrene etter søknad. Søknadsbehandlingen er samordnet med direktoratets elektroniske søknadssenter. Miljødirektoratet fordeler tilskuddsmidler til verdensarvsentre i samråd med Riksantikvaren. Miljødirektoratet vil også være ansvarlig for å autorisere eventuelle nye sentre iht søknadsbehandling. Etter hvert som ordningen finner sin form, er det naturlig at tilskuddsposten overføres til direktoratsnivå og forvaltes av Miljødirektoratet i samråd med Riksantikvaren.

Sentrene opprettes ikke etter en fast modell og statlig grunntilskudd vil differensieres etter senterets størrelse og funksjon. Maksimumsrammen for grunntilskudd til det enkelte senter er kr 1,8 millioner. I tillegg kan det enkelte senteret tildeles prosjektmidler til utstillings- og formidlingsarbeid mv.

I statsbudsjett for 2017 er budsjettposten til verdensarvsentre økt med 4,6 millioner kroner til i overkant av 12 millioner kroner, og det legges til rette for autorisasjon av to nye sentre.

Sentrene opprettes ikke etter en fast modell og statlig grunntilskudd vil differensieres etter størrelse og funksjon. Autorisasjonen bygger på en forutsetning om at staten forplikter seg til å finansiere inntil 60 % av funksjoner og oppgaver knyttet til drift. Det stilles krav til medfinansiering fra lokale og/eller regionale aktører og/eller inntjening på annen måte.

Kun i særskilte tilfeller vil det bli gitt investeringsstøtte til etablering av verdensarvsentre mht infrastruktur, ombygging av lokaler mv.

Norske verdensarvområder

Norge har åtte områder på verdensarvlisten (innskrivingsår i parentes):

- Bryggen i Bergen (1979)
- Urnes stavkirke (1979)

- Røros bergstad og Circumferensen (1980)
- Bergkunsten i Alta (1985)
- Vegaøyen verdensarv (2004)
- Vestnorsk fjordlandskap (delområde Geirangerfjorden og delområde Nærøyfjorden) (2005)
- Struves meridianbue (2005)
- Rjukan-Notodden industriarv (2015)

Norges tentative liste, med oversikt over områder man har til hensikt å nominere til verdensarvlisten de kommende fem til ti år, inneholder følgende områder (innsending til Unesco i parentes) pr verdensarvsenterplanens dato:

- Tysfjord, Hellemobotn og Rago nasjonalpark, utvidelse av det svenske verdensarvområdet Laponia (2002)
- Lofoten (2002)
- Svalbard (2007)
- Jan Mayen og Bouvetøya, som deler av den midtatlantiske ryggen, transnasjonal serienominasjon (2007)
- Industriarven Notodden, Rjukan og Tyssedal (2009). Skal revideres.
- Skipsgraver i Vestfold og kvernsteinsbrudd i Hyllestad (som deler av serienominasjon av kulturminner fra vikingtiden) (2011). Skal revideres.

Kulturminnemeldingen sier at Norge vil prioritere eksisterende verdensarv og varsler i meldingen ingen nye områder til tentativ liste eller nye nominasjoner. Det ble imidlertid gjort et unntak for vurdering av et samisk forslag til tentativ liste da denne saken fortsatt var under vurdering da kulturminnemeldingen ble behandlet. Sametinget har foreslått å føre på tentativ liste et samisk område. Saken er til vurdering hos Riksantikvaren. Det vurderes å gjennomføre en revisjon av den tentative listen primært i form av en opprydding iht gjennomførte nominasjonsprosesser mv. Dette gjelder blant annet områdene markert i kursiv i listen over. Områdene på tentativ liste er potensielle nye verdensarvområder ila verdensarvsenterplanens varighet.

Dagens status

De tre første verdensarvsentrene ble autorisert i mai 2015 for en periode på fem år (2015-2020). Autorisasjonen ble gitt til Stiftinga Geirangerfjorden Verdsarv for verdensarvsenter i delområde Geiranger i Vestnorsk fjordlandskap, Stiftelsen Vegaøyan Verdensarv for verdensarvsenter i Vegaøyan og Alta Museum for verdensarvsenter ved Bergkunsten i Alta.

De tre sentrene som hittil er autorisert som verdensarvsentre har også mottatt midler til etableringsstøtte fra Klima- og miljødepartementet. Disse tilskuddene ble gitt som helt særskilte bevilgninger basert på individuelle søknader.

Geiranger har mottatt investeringstilskudd for tilrettelegging for formidlingstiltak ved ombygging av Norsk Fjordsenter til verdensarvsenter. Miljødirektoratet ga i 2014 støtte til etablering av forvaltningsknutepunkt ved senteret som inngikk i finansiering av nytt tilbygg til kontorplasser mv.

Vegaøyan har mottatt investeringstilskudd til et nytt bygg som skal huse verdensarvsenteret. I tillegg har Miljødirektoratet (daværende Direktoratet for naturforvaltning) gitt tilskudd til etablering av forvaltningsknutepunkt som skal inngå i senteret.

Grunnet endret tomteplassing har plan- og byggeprosessen tatt lengre tid enn opprinnelig forutsatt. Byggestart ble igangsatt i 2016.

Alta Museum har mottatt tilskudd til utvikling av en utstilling om bergkunsten ved etablering som verdensarvsenter. I tillegg har Riksantikvaren gitt tilskudd til formidlingsformål og digitalisering. Alta Museum skiller seg fra de to øvrige ved at verdensarvsenteret inngår i et oppgardert museumsbygg finansiert via Kultur- og kirke departementets tilskuddsordninger.

Lokale planer om verdensarvsenter - statusoversikt

Riksantikvaren fikk i tildelingsbrev for 2015 i oppdrag av departementet, i samarbeid med Miljødirektoratet, å fremme forslag til plan for fremtidige verdensarvsentre. Basert på statusoversikten overlevert departementet 30. oktober 2015 og senere oppdateringer er statusbildet for det lokale arbeidet med å etablere verdensarvsentre følgende:

1) Røros bergstad og Circumferensen

Røros er klare for etablering av et verdensarvsenter, som blir en avdeling i MiST Rørosmuseet. Rørosmuseet utfører i dag allerede mange av de oppgavene som beskrives i retningslinjene for verdensarvsentre. Det legges opp til en totrinns etablering. I første omgang etableres senteret organisatorisk og en finner midlertidige løsninger innen dagens infrastruktur på Smelthytta. I løpet av første autorisasjonsperiode er planen at det etableres et nytt administrasjons- og arkivbygg i Malmplassområdet, og Smelthytta kan rendyrkes til publikumsrettede funksjoner, inkludert verdensarvutstillingen. Den vedtatte finansieringsplanen forutsetter statlige investeringsmidler knyttet til museumsformål under Kulturdepartementets ansvarsområde.

Det er gjennomført en forundersøkelsen som viser at Røros har kommet langt i mange av de elementene som inngår i autorisasjonsordningen. Det er utviklet store mengder informasjons – og undervisningsmateriale. Rørosmuseet har høy kulturhistorisk, naturfaglig og formidlingskompetanse og utfører de fleste oppgaver som er beskrevet i retningslinjene. Det er etablert tett samarbeid mellom skolen, kommunen og Rørosmuseet. Det er også tett samarbeid med Bygningsvernsenteret. Museet er tett involvert i guide- og verstkapsvirksomheten.

I møte med departementet 7. juni 2016 ga partene klart uttrykk for at regionale og lokale myndigheter samt MiST står samlet om planene. MiST sendte søknad om autorisasjon til departementet høsten 2016.

2) Industrieren Rjukan-Notodden

Industrieren Rjukan-Notodden er klar for etablering av et verdensarvsenter. Senteret vil bli organisert som del av stiftelsen Norsk Industrierbeidermuseum og lokalisert i museets lokaler på Vemork i Rjukan og Lysbuen/Tinfos I på Notodden. Når formidlingen av krigshistorien på sikt flytter til et nytt vernebygg over de utgravde restene av Hydrogenfabrikken, er planen at Vemork kan rendyrkes for verdensarven. Også andre museumsenheter og objekter vil brukes i formidlingen av verdensarven. Det er etablert et formidlingstilbud for skolene, og det arbeides med læreplaner og undervisningsverktøy for barnehager og skolen. Museet har bred museumsfaglig kompetanse, og senteret vil bli en del av museets formidlingsstrategi. Museet har startet opplæring og kursing av guider og verter.

Planen med tilhørende finansiering er vedtatt av Telemark fylkeskommune og Notodden, Tinn og Vinje kommuner. Norsk Industriarbeidermuseum sendte søknad om autorisasjon til departementet høsten 2016.

3) Urnes stavkirke

Dagens formidlingsvirksomhet foregår med utgangspunkt i et lokale i nærheten av kirken. Det er utfordrende å tilpasse et nybygg i det sårbare kulturlandskapet. Et nytt senter må derfor ligge i tilknytning til eksisterende bebyggelse, og alternativene må undersøkes nærmere. Organisering, innhold, formidling og finansiering må avklares. Verdensarvsenteret er forankret i utkast til forvaltningsplan som har vært på høring og vedtas i 2017. Et verdensarvråd ble opprettet i mars 2017. Urnes har fra 2016 hatt verdensarvkoordinator. En søknad om verdensarvsenter bør kunne være klar i 2019.

4) Struves meridianbue

Etableringen av et verdensarvsenter er forankret i nylig vedtatt forvaltningsplan for verdensarvområdet. Under forutsetning av lokalisering til eksisterende institusjon og basert på besøkstall, peker Gjenreisningsmuseet i Hammerfest seg ut som aktuell plassering. Det er behov for å utrede lokaliseringen nærmere, samt organisering, innhold og finansiering. En formidlingsstrategi for Hammerfest, Alta og Kautokeino kommuner må også utarbeides. Verdensarvrådet vil, når det er etablert, være sentralt i arbeidet med å planlegge senteret. Verdensarvkoordinator (deltid) opprettes i løpet av 2017, og funksjonen vil være viktig for planarbeidet. Planlegging og nødvendige vedtak i kommuner og fylkeskommune, bør kunne være i mål i 2019.

5) Vestnorsk fjordlandskap – delområde Nærøyfjorden

I regi av Nærøyfjorden Verdensarvpark, Aurland Naturverkstad AS og tomteeier Aurland kjøle- og fruktlager ble det i 2013 gjennomført et forprosjekt med målsetting om å etablere et verdensarv- og kompetansesenter i et nybygg på Aurlandsvangen. Miljødirektoratet, ved tidligere Direktoratet for naturforvaltning, bidro med 2/3 av finansieringen av forprosjektet. Videre fremdrift er avhengig av avklaring av finansielle rammer. Aurland kommune har etablert kontakt med mulige investorer i prosjektet. De totale investeringene er anslått til 50 millioner kroner og initiativtakerne har uttrykt en forventning om at Klima- og miljødepartementet bidrar med en tredjedel. Det foreligger ingen informasjon om driftsbudsjett, lokale forpliktelser eller hvordan autorisasjonskravene vil være oppfylt.

6) Bryggen i Bergen

Formidlingen om verdensarven ivaretas i dag av flere institusjoner i Bergen; Hanseatisk museum (Museum Vest), Bryggens museum (Bymuseet i Bergen) og Stiftelsen Bryggens besøkssenter i tillegg til guidetjenester. I tillegg er lokal og regional forvaltning involvert i ulike former for formidling.

På oppdrag fra fylkeskommunen har museene gjennomført et utredningsarbeid om verdensarvsenter. Det er fremmet flere lokaliseringmuligheter, bl.a. et havneskur (Skur 11 (fredet) eller Skur 8). Stiftelsen Bryggen har lansert et forslag om å etablere et verdensarvsenter i Holmedalsgården. Dette forutsatt av det på tomtene etter de to nedbrente bygningene gjenoppføres bygninger fra andre steder i strukturen som er revet og lagret.

Det gjenstår å konkretisere planene for et senter mht lokalisering og organisering mv. Det er ikke klart når endelige planer vil kunne foreligge. Samtidig vil konstellasjonen av sterke aktører kunne bidra til rask framdrift i saken, om man først enes om lokalisering og andre hovedspørsmål. Bryggen i Bergen har hatt verdensarvkoordinatorfunksjon fra 2016. Verdensarvrådet utredes nå og vil, når det er etablert, være en motor i arbeidet med senteret sammen med øvrig struktur.

Plan for fremtidige prioriteringer

Klima- og miljødepartementet har sett det som viktig å etablere gode og robuste sentre før det autoriseres flere nye verdensarvsentre. Erfaringene fra Vega, Geiranger og Alta vil være viktige for utviklingen av de to sentrene som det legges til rette for at kan autoriseres i 2017. Den videre utviklingen og fremtidige autoriseringer er avhengig av tilgjengelige budsjettmidler.

Klima- og miljødepartementets mål og ambisjon, som har sin forankring i kulturminnemeldingen, er at alle de norske verdensarvområdene i løpet av den kommende tiårsperioden skal ha et verdensarvsenter. Dette plandokumentet angir framdrift og prioriteringsrekkefølge for arbeidet mot dette målet, gjennomført i flerårige intervaller. Planen må justeres avhengig av framdrift i arbeidet ved de ulike stedene. I denne prosessen vil det være viktig å ha dialog med Kulturdepartementet og andre aktuelle samarbeidspartnere der etablering av verdensarvsentre berører f eks museumssektoren eller andre samarbeidsaktører.

På bakgrunn av ovennevnte statusoversikt har departementet følgende prioriteringsplan for autorisering av nye verdensarvsentre:

Departementets mål og prioriteringer

I løpet av perioden 2017-2018 er målet at det autoriseres inntil to sentre:

Både *Røros bergstad og Cirkumferensen* og *Industriarven Rjukan-Notodden* er kommet langt i arbeidet med å utvikle planer for et verdensarvsenter og har sendt søknader om autorisasjon til departementet høsten 2016.

Røros bergstad og Cirkumferensen og Industriarven Rjukan-Notodden vil bli prioritert.

Klima- og miljødepartementet understreker at når det gjelder Røros' planer om et nytt administrasjons- og arkivbygg på Malmplassområdet er departementets vurderinger og prioriteringer gjort med utgangspunkt i eksisterende bygningsmasse. En eventuell videre prosess for nybygg må bli innpasset innenfor frednings-/reguleringsbestemmelser og museumssektorens rammebetingelser.

I løpet av perioden 2019-2021 er målet at det autoriseres inntil to sentre:

Av de gjenværende områdene er det *Urnes stavkirke og Struves meridianbue* som har de mest konkrete planene. For begge områder vil spørsmålet om verdensarvsenter behandles i pågående arbeid om forvaltningsplaner. Dette vil for begge områder kunne være avklart til 2019.

Forutsatt av at tilstrekkelig konkrete planer foreligger vil Urnes stavkirke og Struves meridianbue bli prioritert.

For perioden 2022-2026 er følgende områder uprioritert:

Bryggen i Bergen har startet arbeidet med å utvikle organisering og planer for et mulig senter, men det er uklart når de endelige planene kan foreligge.

Når det gjelder *Vestnorsk fjordlandskap delområde Nærøyfjorden* vil videre fremdrift i arbeidet med etablering av et verdensarvsenter, ifølge initiativtakere, være avhengig av avklaring av finansielle rammer. Det er en forventning om statlige investeringsmidler. Klima- og miljødepartementet viser til forutsetningen om at det kun i helt særskilte tilfeller blir gitt investeringsmidler. Pr i dag har ikke departementet etablert noen fast tilskuddsordning til slike formål. Hvordan dette eventuelt skal håndteres for fremtidige sentre må derfor vurderes i hvert enkelt tilfelle/prosjekt. For at Nærøyfjorden skal kunne komme videre med konkretiseringen av sine planer, er det derfor avgjørende at det lokalt etableres et realistisk og omforent ambisjonsnivå og nødvendige avklaringer kommer på plass.

Klima- og miljødepartementet/direktoratene vil i tilknytning til de jevnlige oppdateringene av planen følge utviklingen for begge disse områdene. Når det foreligger tilstrekkelig konkretiserte planer for utvikling av verdensarvsentre ved disse områdene, vil dette inngå som del av det vurderings- og prioriteringsgrunnlaget som legges til grunn for oppdatering av planen.

Det samme gjelder for eventuelle nye norske verdensarvområder som kommer til i løpet av verdensarvsenterplanens varighet.

Økonomiske forutsetninger

De økonomiske konsekvensene av denne planen innebære maksimum 2,3 millioner kroner statlige tilskuddsmidler per nye autoriserte senter (2). Det understrekes at sentrene ikke opprettes etter en fast modell og statlig grunntilskudd vil differensieres etter størrelse og funksjon.

Utvikling av formidling/basisutstilling

Norges verdensarv har i perioden 2015 til 2016 hatt i oppdrag fra Klima- og miljødepartementet å utvikle en basisutstilling som skal vises i og ved verdensarvsentrene.

Utstillingen skal gi de besøkende informasjon om Unesco, om den internasjonale verdensarven, om verdensarvverdiene, om verdensarven i Norge og om det enkelte verdensarvområde. Den skal skape engasjement og forståelse for tanken og arbeidet bak verdensarven og verdien av verdensarvområdene, både nasjonalt og internasjonalt.

Det legges opp til at verdensarven skal presenteres både i levende bilder og i stillbilder. Utstillingen planlegges tilpasset både utendørs og innendørs bruk. Utstillingen planlegges slik at den kan mangfoldiggjøres, samtidig som den skal kunne tilpasses det enkelte senterets lokaler og størrelse. Utstillingen kommer i tillegg til verdensarvsentrenes utstilling/formidling av det enkelte områdets verdensarv.

Utstillingen er under utvikling. Riksantikvarene er gitt i oppdrag å sikre videreføring og ferdigstillelse av arbeidet med utviklingen av basisutstillingen i samarbeid med Norges verdensarv, slik at utstillingen blir klar for de første verdensarvsentrene.

Ø(1) Retningslinjer for autorisasjon og re-autorisasjon av besøkssenter nasjonalpark, våtmark, rovdyr, villrein og verdensarv i Norge, se [Miljødirektoratets elektroniske søknadssenter](#)

(<https://soknadssenter.miljodirektoratet.no/GrunntilskuddAutoriserteBes%C3%B8kscenterSkjema/Startside/Index?s%C3%B8knadstypeld=15>).

0(2) Maksimumsramme grunntilskudd til verdensarvsenter er 1,8 millioner kroner. I tillegg innvilges det etter søknad prosjektmidler til utstillings- og formidlingsarbeid. Pr 2017 til sammen maksimalt 2,3 millioner kroner.

Klima- og miljødepartementet

TEMA

Kulturminner og kulturmiljø

RELATERT

► [De norske verdensarvstedene](http://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/kulturminner-og-kulturmiljo/innsiktsartikler-kulturminner/verdensarven/id2076548/) (http://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/kulturminner-og-kulturmiljo/innsiktsartikler-kulturminner/verdensarven/id2076548/)

 Regjeringen.no

Ansvarlig for [Klima- og miljødepartementets sider](#):

Ansvarlig redaktør: [Jo Randen](#)

Nettredaktør: [Snorre Tønset](#)

Tlf: 22 24 57 11

E-post: postmottak@kld.dep.no

Ansatte i KLD: [Depkatalog](#)

Organisasjonsnummer: 972 417 882